

N.F.S. Grundtvigs tale i Folketinget om fattighuse

Taler

Nikolai Frederik Severin
Grundtvig
Forfatter, teolog, digter

Dato

4. juni 1850

Sted

Christiansborg

Omstændigheder

Lovforslag om Jordafstedelse til Opførelse af Fattighuse

Allerede ved den foreløbige Behandling tog jeg mig den Frihed at yttre, at jeg vilde ønske, at den ærede Forslagsstiller, naar han vilde gjøre et Tillæg til den Lov, som vi atterstemte for igaar, at han da vilde gjort det som et Ændringsforslag eller en Tilsætning til den samme Lov, og jeg skal gjentage det Samme idag saameget mere som det er min Overbeviisning, at hvad der staaer her i §5 om Gadejord, er Noget, som man kunde ønske omtalt i den forrige Lov, og der er dog ingen Bestemmelser derom. Men af de øvrige Bestemmelser, som ere dette Forslag egne, turde jeg dog ingen tilraade, ligesom jeg heller ikke kan finde dem Nødvendige. Det er vistnok saa, at naar man med den ærede 6te Rigsdagsmand for Kjøbenhavn (Mourier) vil paastaae, at visse Bestemmelser, saaledes som de der vare givne i det forelagte Udkast om Fattighuse, ere aldeles rigtige, men at enhver bestemmelse man vil lægge til, saaledes som den Bestemmelse hvorom der blev stridt igaar, den Bestemmelse, at Fæsterne skulle have Lov at indtage Inderster, naar man paastaaer som han, siger jeg, at saadanne Bestemmelser ere utaalelige, saa maa man vistnok ikke glemme hvad, saavidt jeg bemærkede, han dog glemte, at vise af hvad Grund den første Bestemmelse er rigtig, og at den anden ikke af samme Grund vil være rigtig.

Det er heller ikke, fordi der gaaes et Skridt videre i det nærverende Forslag, at jeg finder det utilraadeligt, men det er fordi det ikke er et Skridt videre, men et Skridt i en ganske anden Retning. Naar det saaledes tillades Fæsterne at indtage Inderster, hvad enten de saa ere af deres Slægt eller Svogerskab eller ikke, da løses derved et Tvangsbaand som enten Loven eller en egen Contract, der dog kun halvt kan kaldes frivilligt, har lagt paa Fæsterne, og som ikke alene er til meget Indskrænkning for dem, men kan være til stor Skade for Befolkningen i det

Hele. Naar derimod i det nærværende Lovforslag Sogneforstanderskaberne befales, og naar de sættes i Fare for baade at tvinges og straffes, dersom de ikke gjøre hvad der her kaldes deres Pligt, og forsyne Vedkommende, som forlange det, med passende Huusleilighed, saa er det kun, at vi vende om og ville bringe den ikke blot ubehagelige, men ogsaa skadelige Tvang over fra den ene Side til den anden, og derimod skal jeg altid sætte mig. Jeg har før bekjendt, at hvad den ærede Rigsdagsmand for Maribo (Monrad) kaldte et stort Gode, nemlig vort tvungne Fattigvæsen med en saakaldet Forsørgelsesret, at det er allerede i mine Øine et stort Onde (Monrad: Det siger jeg med!); jeg maa derfor naturligviis finde, at dette, som er et nyt Fremskridt af den samme i mine Øine aldeles falske Grundsætning, denne Ret – hvad skulle vi kalde den, Leieret, Beboelsesret, denne Ret – som skulde tillægges alle dem uden nærmere Betegnelse, som i en vis Omkreds fattedes Huusleilighed, jeg anseer denne Rettighed, som man vil give dem, ikke for en Rettighed, som man siger, at Kjærlighed eller nogensomhelst hjertelig Følelse maa give dem, men for en Rettighed, som Staten, som Regjeringen skal give dem og skal med Magt gennemføre for dem mod de Andre, mod baade Sogneforstanderskaberne, om visse end ikke troe, at det paa nogen Maade er gavnligt eller er rigtigt, og mod alle dem, hvis Eiendomsret kunde dermed staae i Strid.

Jeg er vis paa, at ligesom den blotte Forsørgelsesret, saaledes som Englænderne ganske rigtigt sige, maa være, naar den bliver almindelig Sulteføde, saaledes har allerede den almindelige Forsørgelsesret gjort saa store Ulykker og har viist sine skadelige Følger i den grad der, hvor den har bestaaet længe nok til at vise det, og der, hvor Forholdene ere blevne, som de efterhaanden mere eller mindre maae blive i alle Lande, mere indviklede end de vare komme ned til os endnu fra den gamle, mere patriarchalske Tidsalder, gjort en saadan Ulykke, der hvor den har faaet Lov til at være og vore, at man har fundet hele Omkredse, hele Sogne, hvorfra de ere komne til Fattigvæsenet og have sagt: Der ere vore Jorder, fød I nu selv Jeres Fattige – at dersom man vil udvide dette endnu mere til alle dem, som paa et vist Sted kunne fattes Huusleilighed, og ligeledes give dem Ret til at fordre Bolig, naar de blot have eller kunne skaffe Sikkerhed for Saameget, som en kort Tids Leie kan være, at da vil man forsøge dette endnu mere uden paa nogen Maade derved at forhindre, at Fattigvæsenet og deres Antal, som høre derunder, bestandig vil vore, og derfor, ethvert Skridt paa den Vei, som jeg anseer for Skridt ligefrem til en Afgrund, det maa jeg fraraade, fraraade saa stærkt som jeg kan, skjøndt jeg veed nok, Fraraadelsen har just ikke stort at betyde, fordi, saalænge som man ikke ogsaa i Heenseende til Fattigforsørgelsen

er kommen til den Grundsætning, at lade Alt hvad der ikke kan ordnes paa nogen god eller rigtig Maade uden enten ved de Sympathier, som findes, eller ved den Klogskab, som udvikler sig, det kan aldrig ordnes til Gavn, men maa netop forstørres til voxende Skade ved alle Tvangslove, at saalænge man ikke er kommen dertil, da gjælder det kun om det Mere eller det Mindre af det Forkeerte, og da vil jo Fraraadelsen i det Hele ikke nytte noget, thi at de samme Forholdsregler fraraades fra en anden Side, fra en ganske anden Side, en saadan Side, hvor der er Modstand mod Alt hvad der skal sætte Mennesker i Frihed, i Frihed til at bruge deres Kræfter, ja det er visselig Noget, som Thinget vel maa vide, det glæder, det trøster mig ikke.

Jeg vil imidlertid, før jeg sætter mig, endnu berøre en Ting, som det forundrer mig, at jeg ved denne Leilighed ikke har hørt et eneste Ord om, skjøndt jeg dog visselig troer, at det er af en stor og indgribende Vigtighed, ogsaa i Henseende til det forhold, som for nærværende Tid er Gjenstand for vort Ordskifte, og det er, at paa Landet, – ligesom det jo paa sin Maade skulde være i Kjøbstæderne, men her vil jeg kun tale om Landet – at paa Landet, der skulde det virkelig være Arbejderne tilladt at bruge deres Kræfter til ethvert gavnligt Arbejde med fuld Frihed, thi dette er visselig det Første. Det er, hvad der ikke alene kan give Mange, som nu fattes det, Midler til selv at skaffe sig ligesaavel Bolig som Føde og Klæder, men det er tillige det, som vil gjøre, at mange Familier, som nu kun med megen Møie kunne finde Leilighed paa Landet, ville lettelig finde den, fordi de ønskes i Kredsen. Det er imidlertid saaledes jo, at istedetfor er det nu blevet meget værre endog kun end i min Barndom, fordi det er blevet, jeg troer i 1814 og i de Aar, saaledes, at de fleste Haandteringer paa Landet, som ikke ligefrem høre til Agerbruget, altsaa hvad der kaldes Haandværker, at det er blevet til en Bevillingssag, blevet saaledes til en Bevillingssag, at jeg med Bedrøvelse har seet mangt et Exempel, hvor de Vedkommende, fordi Amtmanden dømte, at der ikke maatte være mere end een Skræder eller een Skomager i et vist Omfang, have givet sig under fattigvæsenet og ladet sig føde der, uagtet de baade vilde og kunde fortjene deres Brød; denne frihed til at bruge de Hænder og de Kræfter, som Vorherre har givet Enhver af os, uagtet de fleste af os ikke forstaae at bruge dem, denne Frihed til at bruge dem til Alt, hvad gavnligt er, den vilde have gjort, at langt Færre brugte dem baade til Tyveri og andet Ondt, men det vilde ogsaa gjøre, at Mangfoldige vilde findes rundt omkring paa Landet og selv paa Fæstegodserne, især naar Fæsterne virkelig faae Lov til at have Inderster, der vilde finde baade deres gode Ophold og ogsaa deres Bolig, uden at der behøves enten at befales Communalbestyrelserne at skaffe

dem Bolig eller betale den igennem Amtmanden, hvad jo ogsaa undertiden vilde findes aldeles umuligt, eller at skaffe dem Bolig paa Communalbestyrelsens og Communens Regning. Derfor, idet jeg erkjender, at det jo har sin saare gode Hensigt at ville skaffe alle dem, som selv kunne tilveiebringe de nødvendige Midler, at skaffe dem ogsaa Ophold paa det sted, hvor de helst ønske at være, og hvor de bedst kunne finde Arbeide, saa kan jeg dog ikke andet, end jeg maa fraraade det nærværende Lovforslag.

Tags

Folketingstale, Politisk tale

URI

<https://www.dansketaler.dk/tale/grundtvigs-tale-i-folketinget-om-fattighuse>